

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І. М., Поніманська Т. І. М. М. Монтессорі: теорія і технологія / І. М. Дичківська, Т. І. Поніманська. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 304 с.
2. Орлова Д. Большая книга Монтессори / Д. Орлова. – СПб. : ПРАЙМ-ЕВРО-ЗНАК; Владимир: ВКТ, 2009. – 185 с.
3. Хилтунен Е. А. Дети Монтессори: книга для педагогов и родителей / Е. А. Хилтунен. – М.: Астрель: АСТ, 2008. – 399 с.

Серих Лариса
(Суми, Україна)

МЕХАНІЗМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

У статті розглянуто механізми педагогічної взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. Одним із цих механізмів є механізм управлінської взаємодії. Виявлено вплив, зокрема стратегії локальних змін та стратегії модульних змін, які дозволяють ефективно й детерміновано здійснювати естетичне виховання підлітків.

Ключові слова: естетичне виховання, підлітки, взаємодія, заклади загальної середньої та позашкільної освіти, механізми взаємодії.

В статье рассмотрены механизмы педагогического взаимодействия учреждений общего среднего и внешкольного образования в эстетическом воспитании подростков. Одним из этих механизмов является механизм управленческого взаимодействия. Выявлено влияние, в частности стратегии локальных изменений и стратегии модульных изменений, которые позволяют эффективно и детерминировано осуществлять эстетическое воспитание подростков.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, подростки, взаимодействие, учреждения общего среднего и внешкольного образования, механизмы взаимодействия.

The article considers the mechanisms of pedagogical interaction of general secondary and out-of-school education institutions in the aesthetic education of

teenagers. One of these mechanisms is the mechanism of managerial interaction. The influence is revealed, in particular, strategies of local changes and strategies of modular changes, which allow carrying out aesthetic education of teenagers effectively and deterministically.

Key words: aesthetic education, teenagers, interaction, institutions of general secondary and out-of-school education, mechanisms of interaction.

Основною фундаментальною позицією взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків є набуття ними освіти, зокрема мистецької, єдність процесів формування духовної культури особистості, переходу від засвоєння інформації до розвитку світоглядної позиції її засобами мистецтва, предметів краси. Становлення особистості передбачає формування та розвиток здатності сприймати, перетворювати, зберігати та використовувати художньо-естетичну інформацію закарбовану в творах мистецтва, засвоювати естетичні цінності, цінності культури й формувати на їх основі стійку індивідуальну систему гуманістичних ціннісних орієнтацій, які детермінують поведінку та діяльність учнівської молоді. Виховати естетичну особистість засобами взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків можна, упроваджуючи механізми цього процесу взаємодії.

Тому, **метою статті** є розкриття механізмів педагогічної взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків, зокрема управлінського механізму, який дозволяє прискорити означену взаємодію закладів освіти.

Досягнення мети окреслює **основні завдання** – розкрити поняття «механізм»; означити механізми педагогічної взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків; охарактеризувати управлінські механізми взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків.

Логічним є розкрити поняття «механізм», оскільки саме завдяки ньому відбувається взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. У філософському словнику: «механізм – система рухів, подій, а також пристрій або засіб, у якому та завдяки якому здійснюється ці рухи, події, що визначаються певними законами, ...може бути в якості гіпотези дослідження» [7, с. 266]. Ми трактуємо це поняття в дослідженні взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти як засіб естетичної діяльності підлітків, завдяки якому підлітки набувають естетичної вихованості.

Таким чином, ми визначили механізми взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків та об'єднали їх у три групи: *управлінські, психологічні та педагогічні*. Ці механізми взаємопов'язані між собою та мають бути розкриті у науково-педагогічному обігу.

У цій публікації розглянемо управлінські механізми, до яких відносимо – *ефективне управління освітньо-виховним процесом* взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків (або управлінський механізм педагогічної взаємодії). Зазначимо, що ефективність педагогічної взаємодії досягається ефективністю застосованих

форм, методів і прийомів управлінської діяльності безпосередньо в естетичному вихованні підлітків.

Системне естетичне виховання в сучасному закладі загальної середньої освіти відбувається на базі предмету «мистецтво», який поєднує в собі дві дисципліни естетичного циклу – музика й образотворче мистецтво. Ця видова й жанрова обмеженість дещо гальмує загальний естетичний розвиток підлітків, оскільки підлітки з іншими мистецькими прагненнями (театр, хореографія та ін.) фактично не мають можливостей для реалізації своїх творчих інтересів у системі загальної середньої освіти.

Подолати цю проблему під силу створеним механізмам взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків, де всі учні опануватимуть основи естетичної підготовки в умовах позаурочної естетичної діяльності в комплексі з програмовим вивченням мистецтва на основі двох змістовних ліній – музика й образотворче мистецтво.

Управлінський механізм взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти дозволяє визначити освітньо-виховні функції педагогічної взаємодії: естетична, соціально-виховна, педагогічна, ціннісно-змістова, художньо-творча, які зумовлюють естетичне виховання підлітків та окреслюють напрями їх художньо-естетичної діяльності. Позаурочна, позашкільна діяльність гарантує підліткам можливість вибору тієї діяльності, у якій вони відчувають себе успішно й комфортно. Обрана підлітками діяльність сприяє створенню їхньої позитивної самооцінки, розвиває культурний простір, їх творчу активність, націлює на усвідомлення загально-мистецьких цінностей, на дієву художньо-творчу діяльність; розвиває комунікативні здібності (імітацію, логічне мислення), психічні функції (пам'ять, уяву), здатність до спілкування, самовдосконалення тощо.

У цьому сенсі набуває важливого значення управління освітньо-виховною системою як закладу загальної середньої, так позашкільної освіти в усіх видах можливої взаємодії. Саме заклади позашкільної освіти надають можливість підліткам виступати в нових соціальних ампулах, займати ролі, які відрізняються від ролі учня. Це особлива сфера, де діти можуть задовольняти особистісні потреби в самоперевірці, самооцінюванні власного «Я» [1-6].

Організація педагогічної взаємодії враховує три основні стратегії нововведень у механізм управлінської взаємодії.

Це *стратегія локальних змін* – раціоналізація, оновлення окремих ланок діяльності (наприклад, програмного забезпечення мережі гуртків, секцій, творчих об'єднань тощо). Цих змін може бути кілька, всі вони реалізуються незалежно одна від одної.

Педагог закладу позашкільної освіти при організації освітньо-виховного процесу як в умовах закладу, так і окремих занять гуртка чи комплексу занять за його межами (екскурсій, спостережень, практикумів, дослідницької діяльності, експедицій, походів, профільних таборів тощо) забезпечує виникнення, розвиток та закріплення позитивних емоцій щодо навчання чи конкретної суспільно корисної, масової чи естетичної діяльності, тобто щодо її навчального змісту, визначених форм, методів і засобів його реалізації. За такого підходу, стверджує Г. Пустовіт, підвищене емоційне сприйняття

навчального змісту і власної навчально-пізнавальної діяльності чи конкретної практичної роботи в докільлі на фоні включення в ці процеси глибоких внутрішніх психологічних процесів (переживання, співчуття, радість від успіху тощо) забезпечує ефективність виникнення і розвитку уваги, підвищує ефективність процесів усвідомлення й запам'ятовування навчального змісту, а досягнення навчально-виховних і розвивальних цілей набуває відчутної позитивної динаміки [4, с. 55].

Передовий педагогічний досвід показує, що ефективність формування позитивної мотивації як до навчання, так і до практичної творчої діяльності учнів і, як результат, відчуття радості пізнання значно підвищуються, коли у канву навчального змісту вплітаються прийоми розкриття цікавих чи захоплюючих прикладів, фактів, аналогій, проведення дослідів, демонстрування фрагментів кіно-, відеоматеріалів, уривків художніх, історичних, музичних творів; створення ситуацій здивування (завдяки незвичності наведених фактів, розкриттю деяких невідомих сторін уже відомих об'єктів, явищ чи подій), моральних переживань, формування відповідальності за власні дії, поведінку чи діяльність тощо.

Слід зазначити, що в освітньо-виховному процесі педагогічної взаємодії з його диференціацією на індивідуальну й колективну форми організації освітньої діяльності учнів оптимальною у виховному й розвивальному контекстах є форма колективної діяльності, яку визначаємо як кооперативну. Оскільки в колективній діяльності, яка широко сьогодні застосовується в закладі позашкільної освіти, мета все ж індивідуальна (кожний учасник цієї діяльності, насамперед, досягає індивідуального результату; він лише частково відповідає за результати партнера), тому відповідні умови для виникнення соціальних відносин, які б слугували особистісному розвитку учасників діяльності створити досить важко. Тоді як у кооперативній діяльності мета, а відповідно, і результати є спільними, оскільки кожний з учасників цієї діяльності робить свій внесок у досягнення єдиного продукту.

Схарактеризовані процеси мають специфічну особливість, яка полягає в тому, що у свідомості особистості відбуваються процеси формування почуття власної цінності. «Вони обов'язково охоплюють усвідомлене встановлення особистістю зв'язку почуття необхідності для інших на всіх етапах формування його власного образу «Я»; емоційне сприйняття й переживання свого почуття необхідності як домінанти в його подальшому розвитку; емоційне підкріплення педагогом (старшими учнями) чи однолітками цієї ціннісної корисності; усвідомлення позитивних рис власного «Я» в конкретних поведінкових ситуаціях. На основі зазначеного використання в навчально-виховному процесі запропонованих вище технологій надає процесам формування особистості більшої емоційної сили та детермінує формування позитивних цілей, змісту, дій та поведінки особистості в різноманітних навчально-виховних ситуаціях» [4, с. 58]. Отже, підлітки значно емоційніше усвідомлюють та переживають значущість виконання ними власне навчально-пізнавальної, пошукової, дослідницької, конструкторської, творчої, конкретної суспільно та корисної діяльності, масової роботи, тому й ставляться до її здійснення з більшою відповідальністю.

Зокрема, в КЗ СОР – Центрі позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, до управлінського механізму взаємодії належить організація освітнього процесу: робота над освітніми програмами та модернізація освітньо-виховного процесу; моніторинг; пошук шляхів для більш повного застосування в закладі позашкільної освіти цих програм; їх адаптація до умов закладу позашкільної освіти («Рівний – рівному», «Молодь сьогодення за здоровий спосіб життя»). Таким чином, це освіта на основі життєвих навичок, яка підтримує:

- основні права людини, що включені до Конвенції про права дитини, незалежно від виду творчої діяльності;
- інновації-трансформації, котрі змінюють форму занять (методична програма «Конструктор занять» – нетрадиційні форми проведення занять і виховних заходів).

Натомість *стратегія модульних змін* дозволяє реалізувати кілька комплексних нововведень одночасно на різних рівнях: освітньому, навчальному, виховному, організаційному. На відміну від *стратегії модульних та локальних змін*, *стратегія системних змін* продукує докорінну реконструкцію закладу, його ланок, змісту й організації діяльності, мети та завдань, технології тощо.

Принциповим є те, що важливого значення управлінського механізму взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти віддаємо плануванню, організації й керівництву основної форми освітньо-виховної діяльності в закладі позашкільної освіти гурткової роботи. На цьому тлі, позитивним є створення нового покоління освітніх програм з позашкільної освіти, підтвердження їх інноваційності (переважно індивідуальне авторство).

Упровадження різноманіття програм в освітній процес закладів позашкільної освіти дозволяє охопити більшість освітніх напрямів, надати вільний вибір підлітками занять у відповідності зі здібностями, зв'язком з реальністю життя, що уможливорює наочну якісно-кількісну результативність («зараз», а не в майбутньому) – все це ті особливості, які педагогічно й професійно реалізуються у процесі навчання й виховання й дозволяють характеризувати заклади позашкільної освіти як перспективні, практично орієнтовані на конкретну особистість вихованця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Литовченко О. В. Виховання соціально компетентної особистості у позашкільних навчальних закладах. *Позашкільна освіта: стратегія, інновації, практика*: зб. ст. міжн. наук.-практ. конф. Суми: ВТД «Рудень С.І.», 2009. С. 26–33.
2. Мачуський В. В., Гаврилюк В. Ю. Формування творчої активності старшокласників у клубах позашкільних навчальних закладів: навч.-метод. посібник. Біла Церква: КОІПОПК. 2006. 216 с.
3. Павлова Л. М. Організація методичної роботи у позашкільних навчальних закладах: методичні рекомендації. Київ, 2005. 34 с.
4. Пустовіт Г. П., Тихенко Л. В. Позашкільна освіта: дидактичні основи методів навчально-виховної роботи: монографія. Кн. 2. Суми: Університетська книга, 2008. 272 с.
5. Сєрих Л. В. Багатовекторна модель взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. Матер. регіон. круглого столу: *Взаємодія загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в*

- естетичному вихованні підлітків. Суми: Сумський ОІППО: РВВ СОІППО, 2014. С. 9–14.
6. Сєрих Л. В. Багатовекторна модель взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. Матер. Міжнар. наук. - практ. конф. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*. 4 ч. Суми: вид. підпр-во «Мрія», 2015. Ч.2. С. 121–124.
7. *Философский энциклопедический словарь*. М.: ИНФРА, 2009. 570 с.

Шевчук Кристина, Йолшина Тетяна
(Чернівці, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗМІСТІ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Автором статті робиться акцент на екологізації змісту початкової освіти в руслі сучасних реформаційних процесів. Зокрема визначається мета, завдання екологічної освіти, окреслюються її структурні компоненти. Визначається потенціал предмету «Я досліджую світ» з огляду реалізації екологічних завдань і функцій.

Ключові слова: екологізація, екологічна освіта, природнича освітня галузь.

Автором статьи делается акцент на экологизации содержания начального образования в русле современных реформационных процессов. В частности, определяется цель, задачи экологического образования, описываются ее структурные компоненты. Актуализируется потенциал предмета «Я исследую мир» ввиду реализации экологических задач и функций.

Ключевые слова: экологизация, экологическое образование, природоведческая сфера образования.

The author of the article emphasizes the greening of the content of primary education in line with modern reform processes. In particular, the purpose, tasks of ecological education are defined, its structural components are outlined. The potential of the subject «I explore the world» is determined in view of the implementation of environmental tasks and functions.

Key words: greening, ecological education, natural education branch.

Екологічна освіта передбачає розкриття сутності світу природи – середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності.

Екологічне навчання здійснюється на всіх етапах освітнього процесу в школі, на кожному з яких ставиться певна мета, завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості школярів.

За нинішніх умов неабиякої ваги набирають розробка й практичне втілення принципово нових засад у взаєминах між людиною і природою. На разі цілком очевидно, що в основу цих відносин має бути покладено не принцип підкорення (поневолення) людиною природи, а принцип